

Գ Ա Յ Ր Ե Ն Ի Ք

10
Փարայ

ՕՐԱԹԵՐԹ

10
Փարայ

ԱԶԳԱՅԻՆ

ԲԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԵՒ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

Հայրենիք ամեն օր կը հրատարակուի, տարեկան գինն է Պոլսոյ Ե. Գաւառաց համար 7 արծաթ մեծիտ կանխիկ. Գաւառական բոլրա- տարութեան ծախքը մեր վրայ է: Վեցամսեայ Ե. Եռամսեայ բաժա- նորոք ալ կը նոյննոյնն:

Լրագրոյս վերաբերեալ գիր կամ նամակ պէտք է ուղղել առ Տէր-Խմբագիր Ռիգա փաշա խան Թ. 14: Խմբագրութեան ուղղեալ գիր հոտ չէ տրուիր: Ծանուցման տողը մէկ անգամի համար 3 դրուշ է. աւելի ան- գամի համար սակարկութիւն կը լլայ:

Ն Ե Ր Ք Ի Ն

ԳԱՂԱՔԱԿԱՆ ԶՕՐԱՅ ԹՈՒՆՈՒՋ ՄՏՆԵԼԸ

Հոկտեմբեր 10 առաւօտեան ժամը 8 ին գաղղիական զօրքերը հանգիստով թռնուող մտան Վէրտիւր կոչուած դըր- նէն անցնելով: Բանի մը ռահահորդներ- ը ու առաջնորդութեամբ արուարձանին մեծ ճամբէն քաղաքը մտան Կարքեդոնի դուռը կոչուած հրապարակէն, ուր էր երբեմն քաղաքին դուռը: Անկէ դէպի Մալթընընու մեծ ճամբան երկնալուծ, նաւարանին դուռը հասան, ուրկէ դէպի դէսպանատուն ուղղուեցան: Դրօշակնե- ըր պարզուած էին... նուազածուաց խուռը պատերազմական մարչը կը նուա- դէր, ամէն տեղ ընդհանուր ուրախու- թիւն տիրած էր. բաղմունքիւնը խուռեալ էր արի զինուորներուն անցըր տեսնելու համար:

Նաւարանին մէջ զօրաց մէկ մասը գաղղիական դէսպանատան մօտ բանա- կեցաւ: մաս մ'ալ դէպի Նաւարանին դուռը, քաղաքին եւրոպացւոց և յետոյ արաբաց թաղերէն անցնելով, Երբ Բաս- պաի հրապարակը հասան, Մայր եկե- ղեցին մտան և գաղղիական զօրը անոր դադարը ծածանեցաւ, մի և նոյն ատեն քաղաքին հարաւային կողմը Սիտի-Պէ- Ասէնի, արևմտեան կողմը Ֆիլիպիէի և հիւսիսային կողմը Անտալուդներու ամ- բողմունքները գաղղիական զօրքերէն զրաւուեցան և եռագոյն դրօշն անոնց վրայ պարզուեցաւ:

Պէյը քաղաքին կառավարիչը զօրաց ընդ առաջ շրջած էր որ Բասպաի մէջ առջի իրիկունը ի վեր կըսպասէր զանոնք ընդունելու համար: Բաղաքին ժողո- վուրդը վերջին աստիճան հանգարտ է: Ամէն բան խաղաղութեամբ և բարեկար- գութեամբ եղաւ լլնացաւ: Այն ամէն գաղղիացիք որք զօրաց դալը կանխաւ իմացած էին, ընդառաջ դացին: Բաղա- քը գրաւող զինքին հրամանատարն է Մօ- ըան զօրավարը: Ամբողջ ժողովուրդը զօ- րաց քաղաքակիրթ վարմանց վրայ կը հիանար: Ամէնուն ուշագրութիւնը ճիւ- ռոր, ժանտարմա և թնդանթմաճիգ զօ- րաց վրայ էր: Երբ գաղղիացիք դադ-

ղիական զօրջին թռնուողի բերդերուն վրայ ծածանելը և զօրաց Բասպա մտ- նելը տեսան քաղաքն ամբողջ պտրտելէ վերջը, չափազանց յուզուեցան: Զօրաց ուրիշ զինքեր ալ Բասպաի Սիտի-Ապտա- լահ կոչուած դրնէն ներս մտան, թռ- նուղ կատարեալ հանգարտ է: Զօրքերը բանակատեղիէն դուրս չեն ելներ:

— Յար տիւ Պօսթօր կըսէ թէ Բ. Դու- ուր Կրետէի կուսակալ Փօղիատիս փա- շայի խնդրածաց վրայ 1878ի հրովարտա- կին համեմատ տեղւոյն մարտատան հա- սուլթից կէսը կղզւոյն թողեր է Եւմոա- ցոյցին բացը գոցելու համար:

— Անցեալ հինգշաբթի օր առաւօտ- եան ժամը 5ին Մէհմէտ ողա անուն մէկու մը կինը Հատիճէ հանըմ, Նշանճիի մօտ Պէքճիկի փողոցը իւր տան մէջ մի- նակ էր. երբ անձանթ մարդ որոց մէջ կին մ'ալ կը գտնուէր, յիշեալ տանը դուռը շարկին. տաճիկ կինը հարցուց թէ ինչ կուզեն. ասոնք պատասխանեցին թէ վարձու տուն կը փնտռեն և ներս մտան. ասոնցմէ մին անմիջապէս Հա- տիճէի կողորդէն բռնելով, միւս երկու- քը տունը խուղաղեցին և ընդամենը 18 ոսկի գտնելով և ուրիշ խել մը կարա- սինքր առնելով դուրս ելան: Ուստիկա- նութիւնը այս դէպքն իմանալով քննու- թիւն ըրաւ և դոզօնին ցուցակը շինելով սկսաւ չարագործները փնտռել: Նոյն իրիկունը լուր տառուեցաւ թէ Զիշթօւ- ցի Ֆէրհատ անուն գաղթական մը Ռուս- ճուխցի Աճմետ անուն անձի մը հաշտոյն, գողցուած խել մը նիւթեր կը ծախէ գաղտնի, Յաթիհի միկիթիին մօտ Խա- ըհիմ աղայի սրճատան մէջ. ուստի Ֆէրհատ անմիջապէս ձերբակալուելով, խոստովանեցաւ իւր երկու գաւակիցնե- ըր և իւր տան ուր լինելը: Անմիջապէս սենեակը կոխուելով, գողցոնին երեքը հոն գտան: Գաղթականին ընկերները այժմ բանտարկուեցան, և ոստիկանու- թիւնը կը ջանայ միւս գողցոններն ալ գտնելու:

ԱՐՏԱՔԻՆ

Լէվանթ երէկուան թուով Խալիլոյ և Աւստրիոյ ձայսերաց յառաջիկայ տե-

սակցութեան վրայ հետեւեալ քաղաքա- կան տեսութիւնը կընէ:

Խալիլոյ թագաւորին և Աւստրիոյ կայսեր տեսակցութեան լուրը հաստա- ուեցաւ և օրն անդամ սահմանուած է. ըսելէ թէ Խալիլոյ մէջ այս տեսակցու- թեան դէմ եղող կուսակցութիւնը հուսկ ուրեմն տեղի տուեր է իւր հակառա- կորդաց: Խալիլոյ երեւելի քաղաքա- գէտներէն մին, Խալիլոյ ներքին վիճա- կը ի նկատի առնելով չէ ուղեր վտանգա- լից քաղաքականութեան մը հետեւիլ օ- տարաց հետ դաշնակցութեան մտնելով և երկրին զարգացումը ներքին բարե- կարգութեան վրայ կը հիմնէր: Բայց այս անգամ եւր կայսերաց տեսակցու- թիւնը տեղի ունենայ, Պիզմարը իշխա- նին թեւադրութիւնները յաշտած պիտի ըլլան, և իւր քաղաքական ասպարէզին մէջ նոր փառք մ'ալ վաստկած պիտի լինի: Թէև Պ. Հայմէրլէ վախճանեցաւ, սակայն անշուշտ Անտրասիէն ժառան- գած իւր քաղաքականութիւնը պիտի շարունակուի, այսինքն Աւստրիա պիտի ջանայ ալ աւելի մօտենալ Գերմանիոյ. արդէն Խալիլոյ թագաւորին տեսակ- ցութիւնն ալ Գերմանիոյ նախարարու- թեան փախաքանաց համեմատ եղած է. Գերմանիա այս միջոցով իւր քաղաքա- կան ձեռնարկութիւնները աւելի դիւ- րաւ պիտի գործադրէ:

Խալիլոյ նման ծովային տէրութիւն մը որ Միջերկրականի վրայ կարենոր նա-ւարաններ ունի և զանազան միջոցներով ահեղ տորմիդ մը պատրաստած է, ե-րկոյ կայսերաց դաշնակցութեան մեծ կընծայէ. ինքն ալ անոնց հետ մի- ով անպարտելի վիճակի մը մէջ կը

Աւելորդ չէ յիշատակել նաև որ եր-կու վեհապետաց յառաջիկայ տեսակցու- թեան պահուն, որով երկոյ կայսերաց դաշնակցութիւնը չորսի պիտի վերած- ուի, Խալիլոյ պատերազմի պաշտօնեայն ծրագիր մը կը պատրաստէ, որով խաղա- ղութեան ժամանակի Խալիլական բանա- կին 300,000 զօրաց թիւը 400,000ի կողմէ վերածել, և առ այս խորհրդարանէն ալ 200,000,000 ֆրանքի վարկ մը պիտի պահանջէ, ամբողջութեանց, միջերկրու-

և պատերազմի ծախուց համար այսպիսի պատրաստութիւններէ վերջը դարձեալ տէրութիւնը խաղաղութիւն կը քարոզեն, բայց ինչպէս հաւատարմութիւն կը ստանան, այսպիսի պատրաստութիւնը թէև խաղաղութիւնը չեն ապահովեր բայց պատերազմը չեն հրաւիրեր :

— Ս. Գեթրուսի կէն Գրանքօրթի կաղէթին կը գրեն թէ Ժէսս Հէլթման իւր որդեծնութենէն ետքը Սիւցըրէ պուրկի փոխադրուեր է :

— Ս. Գեթրուսի պահակապետները նոր հրամաններ ընդունելու է այս շաբթու մայրաքաղաքին մէջ անկարգութիւններ պատահելու ատեն գործադրելու համար :

— Պէրլինէն հսկող 10 թուով Բօլոնիոյ կաղէթին կը գրեն թէ Պիզմարը իշխանը այս շաբթու կամ գալ շաբթու Պէրլին պիտի վերադառնայ և բաւական օր հոն պիտի մնայ :

Կը հաւատան թէ իշխանը աչնան մէկ մասը Գրիէտրիսիւն պիտի անցնէ :

ՀՆՈՒԱԳՐԱԼՈՒՐԲ

Լոնտոն 19 հոկտ.

Տըպլինի մէջ ամբողջ խանութներ աւար առաւ : Կառավարութիւնն հրաւիրեց բոլոր խաղաղասէր քաղաքացիներն որ գիշերը դուրս չելնեն : Հողային միութիւնն յայտարարութիւն մը հանեց վարձակալներն յորդորելով որ վարձքերը չվճարեն, մինչև որ կառավարութիւնը թողու արդի խիստ օրէնքներն և իր լանտիոյ ժողովրդեան վերադարձնէ իւր սահմանադրական իրաւանց գործադրութիւնը :

Թունուղ 18 հոկտ.

Ամսոյս 16ին Թէպսաա կոչուած տեղէն դէպի Թունուղի հարաւակողմ հաղարա տեղը արաք ձիաւորներ հեծելազօրաց վրայ յարձակեցան, սակայն 50 մեռեալ և խել մը վերաւոր թողլով ի վախճան ածապարեցին :

Թունուղէն մինչև Ալթերիի սահմանները երկաթուղին վերջին ասպատակութիւններէ խանգարուած ըլլալով վերջուտին շինուեցան և երթևեկութիւնը սկըսաւ :

ՎԵՐՋԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մայրաքաղաքին առողջապահական ժողովը կը ծանուցանէ թէ Ատէնի մէջ սեպտեմբեր 15էն ի վեր թէև քօլէրայի դէպք մը պատահած չէ, սակայն լրագրաց տուած տեղեկութեանց հակառակ Ատէնէն եկող նաւերու քառանթիւնան տակաւին բարձուած չէ :

— Թղթատարութեան նախորդ վերատեսուչ Մուրատ Էփի դէմ հեռագրատան պաշտօնային իզգէթ Էֆէնտի դատ բացած ըլլալով, Մուրատ Էֆէնտի երէկ իբր հիւր օստիկանութեան դուռը շրկուեր է :

— Գաւառացի Հայ մը երէկ պարսկական կրօն ընդունել է :

— Բերթոյ կուսակալ ձէմիլ փաշա հսկող 6 թուով Վազըթի կը հեռագրէ թէ տեղւոյն ընդհանուր դատախազին ու Մէթթուպօի պաշտօնականութիւնը Առաջին նախարարին հրամանաւ կատար-

ուած է և ոչ քնիդաւութեամբ, իսկ Անթաքիայի կառավարչին նախատինք եղած ըլլալուն լուրը զոր Վազըթ հրատարակած էր, բոլորովին անտեղի է :

— Երէկ ցերեկ պատահած փոթորկին պատճառաւ շատ մը նաւերու երկաթները խղելով, նաւերը ցամաք իրեր են, սակայն մարդու կորուստ չկայ :

— Զրոյց կայ թէ Ռուսիոյ հատուցուելիք պատերազմական տուգանաց խնդիրը կարգադրելու պաշտօն ունեցող Պ. Թորնէր մարտական հասոյթը պիտի պահանջէ, սակայն պաշտօնային տակաւին այսպիսի պահանջումը պաշտօնապէս ըրած չէ :

— Վճռալինջ ատենին նախագահ Ալի Սուրուրի Էֆէնտի Մէճիտիէ առաջին կարգի պատուանշան շնորհուեցաւ :

— Վազըթ իւր այս առաւ քաղաքական տեսութեան մէջ կըսէ թէ Վիէննայէն առնուած վերջին տեղեկութեանց համեմատ մինչև որ աւստրիական խորհրդարանին նիստերը չդադրին, աւստրիացի քաղաքագէտներէ ոչ ոք Պ. Հայմէրէի տեղ չպիտի անցնի : այսպիսի փախուկ ժամանակի մը մէջ աւստրիացի քաղաքագիտաց յիշեալ պաշտօնին ծանր պատասխանատուութենէն ունեցած երկիւղն արդարացի է :

— Բ. Դուռը Վիէննայի օսմանեան դեսպան Էթէմ փաշային ընդարձակ հրահանգ մը շրկել է երկաթուղեաց խնդրոյն համար :

Ա. Զ. Գ. Ա. Յ. Ի. Ն.

... Էֆէնտի

Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր անուան տօնախմբութիւնն լինելով յառաջիկայ շաբաթ օր՝ Նորին բարձր սրբազնութիւնը Պատրիարքարան պիտի դառնան Նոյն օրն և անդ պիտի ընդունին իրեն տըրուած այցելութիւններն :

Զայս ի գիտութիւն մեծապատուութեան Զեյթոյ և արքայ ազգայնոց հաղորդելով :

Մնամք աղօթարար

Պատր. փոխանորդ

Գէորգ Ծ. վրդ. Բուսնուքն.

7 հոկտ. 1881

Ի Պատրիարքարան Հայոց

Գում-Գալիու

ՀԱՆՍԱՊԱՐՀՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊ

ՅԱՆԻ

Յուլիսի անտանելի շոր օրերումն էր երբ մեք ոգևորուած Բազրատունեաց մայրաքաղաքի աւերակները տեսնելու վառ ցանկութեամբ՝ ելանք դեպ ի Արագածի ստորոտը : Ճանապարհը զառի վայր էր և ուղի տեղ սարերի վերայ կանգնած էին կիսաւեր եկեղեցիք, որոնք անմահացնում են Հայ մարդոյ կրօնական ջերմեանդութեան յիշատակը : Այս եկեղեցիքը նայում էին մեր Երեսին այնպէս տխուր, ինչպէս կը նայէ մի մոռացուած ծնող իւր երախտամոռ որդւոց երեսին, որոնք նորա շնորհիւ վայելում են գոյութեան իրաւունք :

Բայց աւագ այսօր կարծես Հայի կրօնական ջերմեանդութիւնը մեռած է, և ինքնաճանաչութեան ոգին դեռ ևս ծրնած չէ նորա մէջ : Իսկ քանի որ մի ազգ ինքնաճանաչութեան հասած չէ, նորա գոյութեան նեցուկը նորա եկեղեցին է չեղուի և սովորութիւնների հետ միացած :

Մինչև Շիրակայ գաւառը հասնելիս նշանաւոր Հայ գիւղերից պատահեցանք միայն Մաստարայ գիւղին, որ Ապարանայ գաւառակի գլխաւոր գիւղերից մին է : սորա գիւղը Արարատեան դաշտից բաւական բարձր է : Այստեղից երկրի յատկութիւնը փոխվում է դէպի բարեբերը : այստեղից բարձրանալով անցնում ենք դէպի Շիրակայ գաւառը, որը նշանաւոր է առատ բարեբերութեամբ : Հարկաւոր է ասել, որ յառաջ նշանաւոր էր և հիւրասիրութեամբ, ինչպէս այժմ Հային անվայելուչ ժլատութեամբ : Այս էլ ունի իւր հիմնաւոր պատճառը : երկար խաղաղութիւնը և պատերազմական տարիները զանազան ազդեցութիւն ունեցան ժողովրդի բնաւորութեան, բարոյականութեան, պարագմունքի և սովորութիւնների վերայ : Առաջ ամեն գիւղացի իւր յառաջադիւս մութիւնը և երջանկութիւնը տեսնում էր տակուն աշխատասիրութեան մէջ : իսկ պատերազմից յետոյ ժողովուրդը փոխեց իւր կարծիքը : նա տեսաւ, որ պատահական դէպքերն էլ երջանկացընում են մարդոյ և սկսեց որոնել այսպիսի «նիսեա» բաղդաւորութիւններ : Այս է պատճառը, որ այսօր Հայ գիւղացին ամեն մի ճանապարհորդից հարստանալու միջոց է փնտռում : Յուլիսի . . . ի ժամի 9 ին երեկոյեան հասնեք Բուղդաշէն ասած մի Հայ գիւղ : Այս գիւղի շրջակայքը Բրդերի բնակութեան տեղեր են, բայց այժմ նորա բուլրը ապահովութիւն էին դնացել Արագածի գագաթը :

Բուղդաշէնը գտանվում է Ախուրեան գետի արեւելահարաւում, Անի քաղաքից 3 ժամ հեռաւորութեամբ : շինուած է 1870 թուին, ունի 40 տուն ժողովուրդ, որոնք պարապում են երկրագործութեամբ : Սորա գիւղը դաշտային է և օգը մաքուր, լեռնային : դետ չկայ և հողերը բոլորը «դէմի» են անուանում : Այս է պատճառը, որ այս գիւղի ցորենը չընկալայի ցորենից թանգ է դնա : հատվում Շիրակայ մէջ : խմելու ջուրը առնում են գետնափոր հորերից, որոյ համը բոլորովին տարբեր չէ աղբիւրի ջրից, որովհետև այս ջրերն էլ Արագածի աղբիւրներն են :

Ժողովուրդը բաւական հարուստ է : ունին շատ տաւարներ և ոչխար : Պէտք է նկատել, որ պատերազմի տարին աւազակ Բրդերն կողոպտած էին միայն այս գիւղից 480 տաւար, նոյնպէս ոչխար, եղներ, ձիեր և աւանակներ : Վարդանայ այս քաղ ուղիների մէջ դեռ խաղառ մեռած չէ շինուորական ոգին, որովհետև սորա ղէնքով գնացել էին իրենց կայքը ազատելու, բայց պատե-

բազմական հանգամանքներից ստիպուած դատարի յետ էին եկել:

Այստեղ դպրոց չկայ, բայց մտածում էին բաց անել և սպասում էին Աղէքսանդրապոլոյ առաջնորդական փոխանորդ Յուսիկ վարդապետին:

Ունէին մի քահանայ՝ որը ինչպէս նըկատեցի, աւելի Պիղմարքի վերայ խօսել կը հաճէր ժողովրդի մէջ, քան իւր գիւղի տնտեսական դրութեան և բարոյականութեան մասին: Գիւղերումն էլ միշտ դանգատվում են անմիաբանութեան վերայ, որը միշտ եղել է Հայերիս դժբաղդութեան գլխաւոր պատճառը: Պէտք է լաւ հասկանալ, որ մեր փրկութիւնը մերայինների արժանաւորութիւնները յարգելու մէջն է:

Բուղդաշէնից 2 ժամ հեռաւորութեամբ դէպի Արևմուտ անցնում է Ախուրեան գետը (Արվաշայ), գետի միւս ափում կայ մի փոքրիկ գիւղ Ղօշավանը՝ անունով և սորա գիւղը աւելի բարձր է, քան Բուղդաշէնին: Այստեղ նշանաւոր են մի քանի թագաւորական գերեզմաններ, երկու կիսաքանդ եկեղեցիներ և Բագրատունեաց «սէնապը»: Այս շինութիւնը նշանաւոր է իւր նուրբ քանդակագործութեամբ և զարմանալի ամրութեամբ, որովհետև մինչև այսօր բոլորովին անփլան մնում է և այն դահլ, որի վերայ նստել է ատենի ժամանակ թագաւորը, Հարկաւոր է նոյնպէս նըկատել, որ այստեղ Ախուրեանի Արևելեան կողմում Ղօշավանի գէմուդէմ գտնուած բլուրի ստորոտումն մի ձորի մէջ կայ մի տեսակ հանքային ջուր: Ժողովուրդը այս ջրին տալիս է «ջերմուկ» անուն: Սորա համը թթուաշ է և գոյնը պարզ: Որպէս զի աւելի դիւրին լինի այստեղ լողանալու, չինել են մի լիճ քաւակուտի սաթէն տարածութեամբ: Ասում են, որ այս ջուրը ամրացնում է մարդուն, առողջացնում է զանազան ներքին հիւանդութիւններ, Պէտք է նկատել, որ այս ջրերը երկաթային են. ուրովհետև յիշեալ գիւղի չրջակայքում բլրի վերայ երևում էին ճախնային տեղեր երկաթի գեղնադոյն ժանդով ծածկուած: Որովհետև այս ձորը գտնուում է Աղէքսանդրապոլի ճանապարհից դուրս, ուստի շատ ճանապարհորդներ անցնում են այս տեղից առանց այս ջուրը և «սենապը» տեսնելու:

(Ծանոթութիւն)

ԻՄ ՄՏԱԾՈՒԹԻՒՆՔ

12.

ԳՍԱԹԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

(Ծանոթութիւն և ձեռք)

Մեր սորա դարմանն այլուր կը տեսնենք, մեր կը պահանջենք որ հիմակուրենք ընտիր գաղթականութիւն մ'երթայ ի Հայաստան (փակազըծի մէջ կըսենք գաղթականութիւն, զի այս վերագարձ մ'է ի հայրենիս ոչ թէ գաղթականութիւն) գրամատէր, վաճառական, արհեստագէտ, արհեստաւոր, գրագէտ բըժիշկ փաստաբան, երկրաչափ և այլն և այլն ի մի բան ազգային ներկայ վիճակը կեր-

պարանափոխելու կարող տարերբ իւր մէջ պարունակող, որպէս զի եթէ քիչ շատ մեր Հայաստանցի ժողովուրդը պիտի մնասուի, գոնէ Պօլսեցի կամ Զմիւռնիացի և կամ Տփլիսեցի Հայն ալ օգտուի, մանաւանդ մինչև որ օտար գաղթականութիւնը երկրին կլիմային ընտելանայ, մեր գաղթականութիւնն աւելի դիւրութիւններ ունի անդանօր հաստատուելու և օգտուելու:

Ըսողներ կան թէ եթէ Հայկական խնդիրը լուծուի եթէ բարենորոգմունք ու բարեօրոգումը գործադրուին, շատ մարդիկ պիտի գնան Հայաստան, որպէս թէ այժմ կենաց ապահովութիւն չկայ եղեր, բայց այս փաստ չէ, մի՞թէ աստ Պօլսոյ մէջ — ի դուռն երջանկութեան — կատարեալ ապահովութիւն կայ կըրնա՞ք ըսել. մի՞թէ ամեն երկրի մէջ ոճրագործութիւններ չեն պատահիր. բայց մի անգամ երբ մեր յիշած պայմաններով ազգային ընտիր գաղթականութիւն մը հաստատուի ի Հայաստան, այն ատեն դիւրաւ կրնանք համոզել և համոզուիլ որ բարենորոգմունք ըստ ինքեան պիտի գնան, թէ մենք իրապէս մեր երկրին տէր այն ատեն կըլլանք երբ նորա վրայ գործենք, ապրինք և արգասաւորենք, ապա թէ ոչ դուռն, թո՛ղ և լքէ՛ք ու հայրենակիցն իւր ամենալքեալ ամենայետնեալ վիճակին մէջ, որպէս զի առ տալաւ տակաւ փտտի, թո՛ղ և լքէ՛ք. քո կոյս հողերն որպէս զի օտարը գայ տիրանայ ու վայելէ, և զքեզ գրաստի պէս գործածէ, թո՛ղ և լքէ՛ք. քո իրական հայրենիքն և աստ ցնորքներու երազներու ետէն վաղէ, և երբեմն երբեմն «Հայաստան Հայաստան» յորանջելով միմիջարուէ՛ք... է՛հ... տղայութիւն է այդ, խենդութիւն է այդ: Ով որ լըսելու ակնաջ ունի թո՛ղ լսէ:

20 Հոռի 4374

Խ. Յ. Ս.

Տէր Խմբագիր,

Ձեր պատուական թերթին ՏԵՃ թերթին մէջ Աւետարանիչ Շիշմանեանի Մըկրտումեան մատենին նկատմամբ Արդոյ Մանաւեանի խորհրդածութիւնը ընթերցելով, պարտք կը համարիմ երկու հարցում ուղղել: Արդոյ Մանաւեան աւելորդ համարելով Շիշմանեանի աշխատութիւնը կը խոստովանի թէ հաղարտւոր հեղինակութիւններ հրատարակուած են Մկրտումեան վրայ, ուստի նախ կը հարցնեմ թէ որո՞նք և կամ ո՞ւր են այդ հեղինակութիւնները, և արդեօք այդ հեղինակութիւններէն Հայ ազգը օգտուած է թէ ոչ. թէ որ օգտուած չէ, յիշեն անգամ աւելորդ է. իսկ թէ որ օգտուած է կը խնդրեմ որ բարեհաճի անոնց օգուտները ցուցնել: Բ. Կուղեմ գիտնալ թէ որո՞նք են Ազգին կենսական շահերն, կարելի է որ Ազգին կենսական օգուտը մտածող անձնուրաց մարդիկներ գտնուին և զգուշանան Շիշմանեանի նըման իրենց ժամանակն չոր հեղինակութեանց վատնել և չդատապարտուիլ Մանաւեանի նման նուրբ տեսութեանց առջև: Մանաւեան շատ տեսութիւններ ունի, բայց կը ցաւիմ ըսել որ առանց նըկատողութեան առնելու սոյն զըրոյկը, իր հին քննադատական ընթացքը դարձուցած է անանկ վափուկ խնդրոյ մը

վրայ որուն ըստ բաւականին ալ աշակերտած չէ:

Նաև կը յիշեցնեմ Արդոյ Մանաւեանի (որ ի մօտոյ ճանչնալու պատիւն ունիմ) թէ չէ աւելորդ ուժէ աշխատութիւն մը որ լի է կրօնական թէ գրական, և թէ բարոյական յառաջիմութեանց նպաստաւոր է:

Խնդրեմ Տէր, որ Ձեր անկողնակալ թերթին մէջ անկիւն մը շնորհել բարեհաճիր:

Մնամ յարգանք
Դրեգոր Յ. Դմալեան

1881 հոկտ. 7

Կ. Պօլիս

ԳՍԱԳԻՍՏՐԻՆ ԼԵԶՈՒԻ ՈՒՍՈՒՅՈՒՄՆ

Վարդուկեանց Մէթոտի վրայ

Ձեռնարկ ՆՈՐԱՅՐԻ ԲԻԻԶԱՆԴԱՅԻՈՅ

Անուանի հեղինակի

Դադ. Հայ նոր բառագրքին

Գաղղիարէն լեզուի համաշխարհային պէտքն ու օգուտները ամենուս ալ ծանօթ ըլլալով, հարկ չկայ հոս ևս այն մասին բացատրութեան մտնել:

Մեր ազգին համար խօսելով, ցաւալի է տեսնել շատեր, որոնք սոյն օգտակար լեզուին մէջ մտած և խել մը տարիներ վատնելէ ետեւ տեսականին մէջ բաւական վարժ. իսկ ընթացիկ խօսակցութեան (բարձրիք) բոլորովին անվարժ մնացած են:

Այսպիսեաց և միանգամայն սոյն լեզուն ընաւ իսկ չգիտցողներու առջև ահաւասիկ ասպարէզ մը՝ ուր տարակոյս չկայ թէ վերոյիշեալ մէթոտն ու նորայր Բիւզանդացւոյ անուանի գաղղիարիտին անունը միայն բաւական պիտի լինին ուսանելու ցանկացողներն վստահեցնելու թէ փափաքնին «քիչ ժամանակի մէջ» ճշմարտապէս պիտի լցուի յատկացեալ դասարանի մը մէջ, ուր վաճառականութեան յատուկ եղող լեզուին ճիւղն ալ պիտի աւանդուի:

Դասերն ամենօրեայ են, օրը 4 ժամ: առաւօտները ժամ 2½ էն մինչև 3½, առ տոյժմ, տարւոյն ուրիշ այլ և այլ եղանակաց մէջ ալ սոյն համեմատութեամբ:

Դասարանն է Պօլիս Պաղէ դարուն Ճէլալ պէյ խանի վերնայարկը:

Պիտի բացուի հոկտ. 20ին (ըստ Յուլիանոյ), երբ դասաւանդաց թիւը 20էն պակաս չէ:

Մինչև հոկտ. 20 դասաւանդող դրուողին համար ամսական 4 Օսմ. լիրա է, իսկ նոյն թուականէն յետոյ զըրոյկին 4 ու կէս լիրա:

Իւրաքանչիւր ամսական կանխաւ վըճարելի է:

Վեց ամսական մէկէն վճարողին երկու լիրա զեղչ պիտի ըլլուի:

(Դասարանի բացումէն մինչև 5 օր առաջ զըրուող ու վճարողին՝ առաջին մէկ ամսականին համար միայն 4½ Օսմանեան լիրայի զեղչ մը պիտի ըլլուի):

Փափաքողը կը հրաւիրուի Պօլիս Ուլուն չարչու թիւ 362 Թրէնկեան գրատունը, առ Գ. Ս. Թրէնկեան կամ առ Տ. Յ. Քալամամեան:

7/19 հոկտ. 1881

Տնօրէնութիւն

Կ. Պօլիս

ՆՈՒՆԻ ԿԱՂԱՆԳԻ

Պատկերադարձ

ԳՐԵՑ Ս. Յ. ՓԱՓԱՋԵԱՆ

Սոյն գիրքը՝ որ տղայոց համար խիստ յարմար է, գեղեցիկ պատկերներով զարդարուն և կը պարունակէ իր մէջ զանազան մանրամասներ, կարևոր խորաններ և այլ բարոյական դասեր, որ դպրոցական երիտեալ ուսանողը անշուշտ կրնան մեծ օգուտ քաղել:

Կեդրոնատեղին է Մէրճան փողոց, Յովհան Աշճեանի գրատունը թիւ 33. Կը գտնուի նաև բոլոր Հայ գրավաճառաց քով, Գին 60 փոյ, Դպրոցաց համար մասնաւոր զեղչ կըլլայ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹՂԱՎՈՐԱԿԱՆՈՅ

ԵՒ ԳՐԱՏՈՒՆ

Յ. Յ. ՉԱՔԼՅԱՆ

Գալաթի Գարագիւղ մարտական փողոց թիւ 16: Սոյն նոր բացուած թղթավաճառանոցին մէջ կը գտնուին գրասենեկի և դպրոցական ամեն տեսակ պիտոյք, հայերէն և օտար լրագիրք, սիկարի թուղթ, նաև նորահայտ «Նուբեան» ըստուծ կօշիկները, խիստ չափաւոր գիններով:

ԱՄՈՒՍՆԱԿԱՆ ԱՌՈՂՋԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՌԱՋԱՆՈՐԴ ԱՌՆ ԵՒ ԿՆՈՋ

Հեղինակ Տօթթէօր Է. Գլխաւոր Բարիքի Բժշկական ճեմարանէն. Թարգմանեց 1877ի տպագրութենէն Ե. Սրմաւիր:

Թէ ինչ պէտք է գիտնան ամուսնացողը իրենց ամուսնութեան նախընթաց օրը. — Ինքզինք սիրցնելու միջոցները. — Ամուսնութեան ազդեցութիւնն ամուսնոց ֆիզիքականին և բարոյականին վրայ. — Ծննդական գործարանաց առողջաբանութիւն. — Անկարօղութիւն և իւր դարմանները. ևն. ևն:

Սոյն խիստ օգտակար գիրքը որ թէ ամուսնացելոց և թէ ամուսնութեան պատրաստութեան ընթացքին անհրաժեշտ է կը ծախուի ամէն գրավաճառի քով. Գին 8 դրուշ:

Վաղընդմիջի Գրատարակչի

Փ. Մ. ՍՅԱՋՏԵԱՆԻ

ՆՈՐ ՏԱՐԵՐԻ ՍԱՃԵՊԱՅԻ

ԿԱՄ

ՀԱՄԱՌՈՏ ԳՐԱՆԱԽԻ

Ի գործածութիւն դպրոցաց և ուսումնարանաց. քննեալ և վաւերացեալ ի կրթական Տեսչութենէ Ազգային Կեդրոնական վարչութեան: Գին 1 արծաթ մէճիտ:

Որ և է քանակութեամբ օրինակը այժմէն ստորագրողոց համար խրաքանչիւր օրինակի գինն է 15 դրշ:

Ա. Զ. Գ.

Միկարի թղթին ընտրեալագոյնն է՝ Ռուբէնյան անուանեալ Պրազիլիոյ թուղթը, որ կը գտնուի Տէմիրգաբուլեան եղբարց վաճառատներն ի Ղալաթիա և ի Պոլիս, և Ֆրէնկեան գրատունն:

ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ ՏԱՃԻ ԼԵՁՈՒԻ

Պ. Պ. ԳԱԼԳՃԵԱՆԻ

Հեղինակին սոյն գործն երրորդ անգամ տպագրուած է Միւհէնտիսեան ընտիր տառերով, յանուն «Հեգարան և ընթերցարան Օսմ. Լեզուի»:

Գին 5 դրուշ

Կը գտնուի ամեն Հայ գրավաճառաց քով. Կեդրոնատեղին է Գալաթեան գրատունն:

Նորայրի Գաղղիերէն-Հայերէն բառարանին 73րդ թերթն հրատարակեցաւ, որ կը հասնի մինչև ի բառն «Կալօքատ»:

Գին 73 թերթերուն 109½ դրշ. արծաթ: Բաժանորդ գրուելու ուղղութիւն գիտելու են առ Մեծ. սեղանաւորս Գ. Ս. Սաման. ճի-Մոմճեան, և, Մէհմէտ Ալի վաչախան, Ղալաթիա. կամ առ Մեծ. Գ. Ֆրէնկեան գրավաճառ, Ուղուն չարշը, Պոլիս: Բաժանորդութեան գինն է 1½ օսմ: Ոսկի վճարելի կանխիկ, իսկ գին իւրաքանչիւր թերթին է 60 փարայ:

ՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆ

Բոլոր Բրիտոնեայը կընդունին թէ Մկրտութիւնը Բրիտոնոսի Եկեղեցւոյն դուռն է, ուրկից ներս կը մտնեն բոլոր հաւատացեալք, քանզի տէրունական պատուէրն է «Ան որ հաւատայ ու մկրտուի, պիտի փրկուի»:

Ս. յս կարեւոր պատուէրը ըստ արժանւոյն սփռելու համար պարտինք առանց նախապաշարման ԳԻՐԲԵՐԸ ՔԵՆՆԵԼ. բայց, որովհետև շատ քիչերը արտօնութիւն և ժամանակ ունին քննելու, Աւետարանիչ Գէորգ, Ն. Շիշմանեան հին և նոր Բրիտոնեայ ազգաց և Ժողովրդոց մկրտութեան վարդապետութիւնները և արարողութիւնները գրքոյի մը մէջ հաւաքեալ կը նուիրէ իւր սիրելի ազգին մեծաւ յարգանքով: Գինն է 5 դրշ. և կը ծախուի բոլոր գրավաճառաց քով, կամուրջին գլուխը Սուճի Պողոս աղային խանութը, և Ղալաթիոյ Մարտատան փողոցը թիւ 16, Հայկական թղթավաճառանոցը:

ՄԻՆՍՍ ՁԵՐԱԶ

ԳՐԻՉ ԵՒ ՍՈՒՐ

Արամեան տպարանէն ելած այս հեղինակութիւնը նուիրուած է Հայ մայրերուն: Բանասիրական և վիճաբանական բաղմաթիւ յօդուածներէ զատ, կը պարունակէ ընդարձակ և հետաքրքրաշարժ ներածութիւն մը, որոյ գլխաւոր նիւթերն են. — «Գրական փորձեր» ու յարուցած այսքարն, Ս. Ոսկանեանի միանալի նամակն ի նպաստ աշխարհաբանեց, 1855ի Պատրիարքական հաւածանքն ի նպաստ գրարարեանց, Կովկասեան յեղափոխութեան պատմութիւնն, վարժապետական խնդիր, Արարատեան ընկերութեան ծագումն, Լեզուի բարենորոգում, հեղինակին՝ ազգային պաշտօնով երկրորդ ուղևորութիւնն յԱնգղիա, Տեսակցութիւնք անգղիացի Ֆրէնկլըն գրագէտին հետ, Անգղիոյ Չինկեանէներու լեզուին զարմանալի նմանութիւնը Հայերէնի հետ, Ֆրէնկլընի Հայերէն սորվին և ինպստ Հայերէնի դրած նամակն, Լեզուապաշար, Անահիտ և Արամաղդ, Գարագաշեան և Քէչեան, ևն. ևն.

Կը ծախուի բոլոր Պոլսոյ հայ գրավաճառաց քով, Ղալաթիա Բոմիսիօն խանի ետեւ թիւ 23 վրայի թղթավաճառանոցը և Բերա Դիւնէլի գիմացը Պ. Պօտէնի գրատունը: Գին 8 դրուշ:

ՏԵՐ-ԽՄԲԱԳԻՐ

Մ. Յ ՄԵԼԻՔԵԱՆ

Բիզա փաղա խան քիւ 14

Փ Ա Ն Ա Ս Է

ԴԵՂ ԸՆՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԴԵՂ ՍԱՄԱՐԱՅԻՈՅՆ

Կը ծախուի Միւսսեան և Բնիկեաց Ամերիկեան վաճառատունը ի Ղալաթիա Կ. Պօլսոյ: Փանաթն իւր օգտակարութեամբ, ինչպէս Ամերիկայի և Եւրոպայի, նոյնպէս և Թուրքիոյ այլ և այլ կողմերը մեծ ընդունելութիւն գտած է:

Փանաթն դեղացւոյն և դաւառացւոյն բժիշկն ու բարեկամն է, և մեծ օրհնութիւն մը համարուած է այն տեղերուն համար, ուր բժիշկ ու դեղ և դարման հազիւ կը գտնուին: Փանաթն բուսեղէններէ բաղադրեալ լինելով՝ բոլորովին անվնաս է: Փանաթն այրածին ցաւը կ'առնէ ու քիչ ատենի մէջ կը բուժէ: Նոյնպէս և մարմնոյն կտրուած ու ձկնուած տեղերուն ցաւն ու բորբոքը չուտով կ'անցնէ:

Չղային, յօղային և ոսկրային սաստիկ ցաւերը բուժելով՝ տաղնապետը կը հանդարտեցնէ: Ստամոքսի, փորի և աղեաց ցաւերը կը կտրէ ու պաղէ յառաջ եկած դժուարութեանց առաջը կ'առնու:

Փանաթն ակոսյի սաստիկ ցաւերը չուտով կը բուժէ: Մարմնոյն կտրուած կամ վիրաւորեալ կողմերն առատ փանաթ քսելով չուտ կը բժշկուին ու կը գոցուին: Փանաթն կը բժշկէ նաև վորհարութիւն, թանք, հազ, քերտ, կոկորդի բորբոք և ուռեցք, մէջքի ցաւ և այլ զանազան ախտեր, որոց սկզբնապատճառը գրեթէ նոյնն են: Այսպէս կը վկայեն չաւեր, որք փորձած են: Բնականիք իրենց տան մէջ ու պանդուխտը և ճանապարհորդը իրենց մօտ փանաթ պահելով և յանկարծական դժուարութեանց առնալ գործածելով մեծ օգուտ կը քաղեն և ծանր հետեւանաց առաջը կ'առնուն: Փանաթն հեղուկ է, որ թէ՛ մարմնոյն վրայէն քսելով և թէ՛ խմելով ալ բժշկութիւն կը դրոժէ:

Գործածութեան կերպը հետն է: Գլխաւոր վաճառատնը, նաև մայրաքաղաքի գեղադորձաց քով ու դաւառներն ալ կը գտնուին: